

Doğuşu, Çev., İ. Zeki Eyüpoğlu, Say Yay., İst., 1994, s. 107.

- ³ KSA:12 Nachlassene Fragmente'den nakleden Keith Ansell-Pearson, *Nietzsche and Modern German Thought*, Routledge, London, 1991, s. 52.
- ⁴ Immanuel Kant, *Arı Usun Eleştirisi*, Çev., Aziz Yardımlı, İdea Yay., İst., 1993, s. 72.
- ⁵ Nietzsche, *Beyond Good and Evil*:11, trans., R.J: Hollingdale, Penguin Books, New York, 1990, s. 42.
- ⁶ Alexander Nehamas, *Edebiyat Olarak Hayat*, Çev., Cem Soydemir, Ayrıntı Yay., İst., 1999, s. 77.
- ⁷ Immanuel Kant, *a.g.e.*, Çev., Aziz Yardımlı, İdea Yay., İst., 1993, s. 93.
- ⁸ H. E. Allison, *Kant's Trancendental Idealism: An Interpretation and Defense*, Yale Universty, New Haven ve London, 1983, s. 7.
- ⁹ Allison, *a.g.e.*, s. 8.
- ¹⁰ David West, *Kıta Avrupası Felsefesi*, Türkçesi, Ahmet Cevizci, Paradigma Yay., İst., 1998, s. 39.
- ¹¹ Nietzsche, *The Gay Science*, İng., Trans., Walter Kaufmann, Vintage Books, Random House, New York, 1974, § 354.
- ¹² Nietzsche, *The Will to Power*, İng., Trans., Walter Kaufmann, Vintage Books, Random House, New York, 1968, § 583., s. 313.
- ¹³ Abraham Wolff, "Epistemology of Nietzsche", *The Philosophy of Nietzsche* içinde, Thoemmes Press, London, 1915, s. 45.
- ¹⁴ Bkz., Richard Rorty, *The World Well Lost*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1982, s. 5-13.
- ¹⁵ Nietzsche, *WP* § 567., s. 305.
- ¹⁶ Nietzsche, *WP*, § 496., s. 272.
- ¹⁷ Nietzsche, "On Truth and Lies in a Non-moral Sense", *Philosophy and Truth* içinde ing Çev., Daniel Breazeale, Humanities Press, 1979, s. 83.
- ¹⁸ Maudemarie Clark, "Nietzsche's Perspectivist Rhetoric", *International Studies in Philosophy*, The State University of New York at Binghamton, XVIII/2, 1986, s. 35; ayrıca bkz., Maudemarie Clark, *Nietzsche On Truth and Philosophy*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990, s. 127 vd.
- ¹⁹ Clark, *Nietzsche's Perspectivist Rhetoric*, s. 38.
- ²⁰ Bkz., Dagobert D. Runes, *The Dictionary of Philosophy*, Philosophical Library, New York, s. 172.
- ²¹ Clark, *a.g.y.*, s. 39.
- ²² Bkz., Clark, *Nietzsche on Truth and Philosophy*, s. 124.
- ²³ Bkz., Nietzsche, *GS*, § 111, 112; *BGE*:4.
- ²⁴ Clark, *OTF*, s. 39.
- ²⁵ Bkz., John Wilcox, *Truth and Value in Nietzsche*, University of Michigan Press, 1974, s. 133.
- ²⁶ Clark, *a.g.y.*, s.40.
- ²⁷ David Hoy, "Philosophy as Rigorous Philology?" *Nietzsche and Post-Structuralism*, New York Literary Forum, vol, 8-9, 1981, s. 181.

Yeni Dünya Düzeni Üzerine

On "New World Order"

H.Bayram Kaçmazoğlu
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Orta
Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü
kacmazoglu@cumhuriyet.edu.tr

Özet

Globalleşme gibi, yeni dünya düzeni de 16. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan, çeşitli aşamalar geçirerek günümüze ulaşan ve dünyayı ele geçiren kapitalist Batı egemenliğinin yeni bir aşamasıdır. Bu makalede, Batı sömürü sistemi çerçevesinde, Yeni dünya düzeni'nin ABD özelinde nasıl tarihsel dönüşüm geçirdiği, Yeni Dünya Düzeni'nin özellikleri, Amerika'nın liderliğinde dünyada oluşan ve Amerikanizm olarak isimlendirilebilecek bir süreç ele alınmaktadır.

Abstract

Like globalisation, the new world order is also a new phase of capitalist West hegemony which emerged in the 16th century and has undergone drastic transformations. In this paper, the main issues dealt with are how The New World Order had a historical transformation in the context of the USA concerning West exploitation system, The new world order's features and the process called Americanism as a result of American leadership.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı dışı ülkeler adına dünyada tartışılan temel konu, bu ülkelerin modernleşmesi sorunu idi. 1980'lere gelindiğinde ise gerek Batı'lı, gerekse Batı dışı ülkeler için tartışma konularında önemli değişimler oldu. 1980'lerden itibaren dünyanın tartıştığı konular; yeni dünya düzeni, postmodernite, globalleşme idi ve bu başlıklar altındaki tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Yeni dünya düzeni, postmodernite ve globalleşmeyi birbirlerinin yerine kullanmak, bu kavramlardan benzer anlamlar çıkarmak mümkündür. Ancak bu kavramlar benzer özellikleri ifade etseler de, farklı zaman dilimlerinde biri ya da diğeri daha çok kullanılmaktadır. Örneğin 1990'ların başında aynı tartışmalar yeni dünya düzeni ile ifade edilirken, bugün onun yerini globalleşme sözcüğü almıştır.¹ Birbirlerinin yerine kullanılan, birbirlerini tamamlayan bu kavramların ne anlama geldiğini, neden gündemde kaldıklarını, bu süreci nasıl değerlendirdiğimizi globalleşme ile ilgili bir başka yazımızda ortaya koyduk.² Bu yazımızda da yeni dünya düzeni'nden ne anladığımızı, tarihsel ve eleştirel bir çerçevede ortaya koymaya çalışacağız.

Yeni dünya düzeni'nin ne olduğunu ve bu düzenden dünyanın neler beklediğini, bu beklentilerin hangi toplumların lehine, hangi toplumların aleyhine istediğini tartışmaya geçmeden önce, bu düzene ulaşan tarihsel akışa kısaca değinmek gerekmektedir.

Yeni dünya düzeni'nin başlangıcını, globalleşmede olduğu gibi, Amerika'nın keşfiyle başlatmak yerinde olur. 16. yüzyıla kadar bazı tarihsel aşamalardan geçen Batılı toplumlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun 15. ve 16. yüzyılda dünya egemenliğini ele geçirip, dünya ticaret yollarını kontrol altına alması nedeniyle harekete geçerek, dünyanın zengin bölgelerine ulaşacak yeni yollar aramaya koyulmuşlardır. Sürekli Batı'ya giderek Doğu'ya ulaşmayı amaçlayan Batılı denizciler; Doğu'ya varan yeni deniz yolları ararken Amerika kıtasını keşfetmişlerdir. Fakat bu keşfin farkında bile değillerdir, Doğu'ya ulaştıklarını sanmaktadırlar. Batılı denizciler yeni bir kıta keşfettiklerini daha sonraları anlarlar. Hindistan'a ve Uzak Doğu'ya ulaşım masallara konu olan zenginlikleri ele geçirmeyi bekleyen Batılılar yeni bir kıta keşfederek bir anlamda amaçlarına ulaşmışlardır. İşte bu keşfi izleyen tarihten sonra dünya ve özellikle Batılı toplumlar hızlı bir değişim göstermişlerdir. Sınıflı bir toplum yapısına sahip Batılı devletler, özellikle hiç bir toplumsal sınıfta yer edinmeyen fazla nüfusunu, neredeyse boş bir kıta olan Amerika'ya atmışlardır. Başka bir ifadeyle, Avrupa'nın işsiz-güçsüz, "ayak takımı" Amerika kıtasına göç etmiştir. Bu insanların arkalarında kaybedecek hiç bir şeyleri yoktur. Üstelik gittikleri yerde değerli madenler bulacaklar, yeni topraklar ele geçirip zengin olacaklardır. Avrupa'da biriken toplumsal, ekonomik ve nüfus sorununun çözüm yeri artık yeni kıtadır.

Amerika kıtası keşfedildikten bir süre sonra, Avrupa devletlerinin sömürge alanı haline gelmiştir. Kanada ve Meksika Körfezi Fransa'nın, Kuzey Atlantik kıyıları İngiltere'nin, bugünkü ABD'nin güney eyaletleri ile Orta Amerika ve Güney'in bir kısmı ise İspanya ve Protekiz'in sömürge alanıdır.

Batı Avrupa'da 16. yüzyılda başlayan değişimler, 17. yüzyıldaki bilimsel ve teknik gelişmelerle hızlanmış; 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılda kesin ürünlerini vermiştir. 18. yüzyılın sonları ile 19. yüzyılda ortaya çıkan sanayileşme süreciyle, sömürgecilik Amerika kıtasıyla sınırlı kalmamış tüm dünyaya yayılmıştır.

Ortaçağ'ın feodal yapısı, Batı'da biriken toplumsal sorunlara çözüm yolları üretmeyince, Ortaçağ'ın sonlarına doğru feodal baskıdan kurtulan serfler, şatoların çevresinde şehirler kurmaya başlamışlardır. Bu şehirler

zamanla gelişmeye ve yeni sınıfları bünyesinde barındırmaya başlamıştır. Başlangıçta düzensiz işlerle uğraşan, buldukları geçici işlerde ücret karşılığı çalışan, ticaret gemilerinde koruma görevlisi olarak açık denizlerde istihdam edilen bu insan kaynağının bir kısmı 18. yüzyılda ticaret burjuvazisinin ve ticaret burjuvazisi de 19 yüzyılda sanayi burjuvazisinin temelini oluşturur. 19. yüzyıla gelindiğinde sömürgelerden elde edilen ucuz hammadde ve yine sömürgelere pahalı satılan işlenmiş maddelerle, boğaz tokluğuna, günde 15-16 saat çalıştırılan kadın, erkek ve çocuk işçilerle Batı, dünya egemenliğini ele geçirecek bir duruma gelmiştir.

19. yüzyılda, Batı'da sanayileşme alanında görülen hızlı gelişmelerle birlikte sömürgecilik de doruk noktasına ulaşmıştır. Buna bağlı olarak, Batılı devletlerin sömürgeleştirdikleri alanlar, "yeni dünya" ile sınırlı kalmamıştır. Batılı devletler, daha önce Amerika kıtasını, Hindistan'ı, Uzak Doğu'yu ticaret aracılığıyla sömürmüş, 18. ve 19. yüzyılda ise dünyayı daha yoğun ve doğrudan sömürmenin yollarını aramaya başlamışlardır. Bu amaçlar çerçevesinde Afrika, Hindistan, Orta Doğu, Uzak Doğu ele geçirilmiştir. Avrupa devletleri sömürü konusunda o kadar ileriye gitmişlerdir ki, zaman zaman sömürülen bölgelerin paylaşımında birbiriyle bile silahlı mücadelelerin eşğine gelmişlerdir.

19. yüzyılda sömürgeciliğin en üst noktaya ulaştığını belirtmiştik. Örneğin bu yüzyılda Afrika'nın neredeyse tamamı işgal edilerek sömürgeleştirilmiştir.³ Afrika'nın sömürgeleştirilmesinde aslan payını İngiltere almış, Fransa da hisseden büyük bir parçayı koparmıştır. Orta Asya'nın sömürgeleştirilmesinde Rusya ile İngiltere, Uzak Doğu'nun sömürgeleştirilmesinde İngiltere ile Fransa çatışmaktadırlar. Çin ve Japonya'nın Batı karşısındaki direnci fazla uzun sürmemiş ve önce Japonya, ardından Çin çözülmüştür. Çin'i sömürü alanına açan İngiltere olurken, Batılı halkların yeni bir sentezi olarak sahneye çıkan Amerika Birleşik Devletleri de sömürgecilik alanındaki ilk faaliyetlerini Japonya üzerinden yürütmeye başlamıştır.

19. yüzyılda Batı'da hızla gelişen sanayinin ihtiyacı olan hammadde açığı ve üretilen malların pazarlanması sorunu, hammadde kaynakları bakımından zengin bölgeler başta olmak üzere, Batı'nın dünyayı sömürgeleştirmesinde en önemli belirleyici olmuştur. Örneğin 1913 yılı verilerine göre sanayileşme yarışının önde gelen temsilcisi İngiltere % 80, Fransa % 80 ve Almanya % 87 oranında ham madde ve yiyecek maddeleri ithal etmektedir.⁴

Batılı ülkeler, sömürgeleştirmekte zorlandıkları ülkeleri sömürü alanına çekmek için farklı yöntemler uygulamışlar; doğrudan ele geçiremedikleri ülkelere misyonerlik faaliyetleri ile sızmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda en iyi örneklerden biri, Amerikan misyonerlerinin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki faaliyetleridir. Osmanlı Devleti 1830'da Amerikalılara kapitülasyonlardan "en ziyade müsaadeye mazhar memleket" statüsü veren bir ticaret anlaşması imzalamıştı.⁵ Amerika'nın Anadolu'daki misyonerlik faaliyetleri de 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında altın çağını yaşadı. Misyonerler, kendi dinlerinden insanlar bularak, bu insanlarla çocuklarına propaganda amaçlı eğitim, sağlık ve kültür hizmetleri sundular. Bu hizmetlerin gönüllü alıcıları, Osmanlı tebası olan Hıristiyan azınlıklarla yerel yönetici sınıf ve yerel eşrafın önde gelen temsilcileriydi. Misyonerlik faaliyetlerinin asıl amacı, Ortadoğu ve Anadolu'yu dinsel, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak nüfus altına almaktır.⁶

Osmanlı kaynaklarına kapitülasyonlar ve borçlandırma yöntemleriyle sızan Batılı ülkeler, benzer bir yöntemi Çin'de de uygulamışlardır. 1763'te Hindistan'ı ele geçiren İngiltere, Çin'e sızmanın yollarını aramaktadır. Nitekim İngiltere, çok geçmeden bir bahane buldu. Çin'de afyon yasaklanmıştı. Sömürgeci Hindistan'ın yetiştirdiği afyonun en önemli pazarını yitiren İngiltere, 1839'da, tarihçilerin "afyon savaşı" adını verdikleri savaşı başlattı. Afyon savaşı, 1842'de Çin'in yenilgisiyle sona erdi. İki ülkenin yaptığı Nanking Antlaşması'yla Çin bir çok limanını İngiltere'ye açmak zorunda kaldı. 1844'te Fransa ve ABD, Çin'le imzaladıkları anlaşmalarla aynı ticari hakları elde ettiler. Bu tarihten itibaren Çin ne zaman herhangi bir devlete bir imtiyaz verdiğinde bundan tüm Avrupa devletleri yararlanmıştı. Çin, 1858 yılında İngiltere ve Fransa ile Tien Tsin Antlaşması'nı imzalayarak 11 limanını daha Avrupa ticaretine açmak zorunda kalmıştır. Çin bir ara Tien Tsin Antlaşması'nı savsaklamak istemiş, bunun üzerine 1860 yılında Avrupa devletlerinin çoğunluğunun oluşturduğu ortak bir kuvvet Çin'e sevk edilmiştir. Bu gücün karşısında başarı gösteremeyen Çin, Pekin Antlaşması ile bu sefer ülkenin tümünü Batılılara açmak zorunda kalmıştır.⁷

19. yüzyılın sömürgeci ülkeleri, I. Dünya Savaşı ile kendi aralarındaki çıkar çatışmalarını çözme denemesine giriştiler ve savaş sonrasında Ortadoğu'nun zengin petrol bölgelerini masa başında paylaştılar. Tarih bu dönemde Avrupa'da faşizmin ve militarizmin yükselişine tanıklık eder. II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'nın güçlü devletlerinin de eski güçlerini yitirdikleri ortaya çıkmış; tarih sahnesinde yeni bir süper güç belirmiştir: Bugünkü yeni dünya düzeninin patronu Amerika Birleşik Devletleri.

Bugünkü ABD'yi kuranlar, Amerika kıtasının Atlantik kıyılarında koloniler oluşturarak ve uzun bir süre İngiltere'nin sömürgeci olarak yaşamışlardır. Zamanla gelişmeye ve güçlenmeye başlayan sömürge "New England"la İngiltere arasındaki vergi sorunu, silahlı çatışmaya ve sonuçta bağımsızlık savaşına yol açmıştır. İngiltere'nin Fransa, İspanya ve Hollanda'yla arasındaki sömürgeci sorunu, söz konusu ülkelerin bağımsızlık savaşında Amerika'yı desteklemelerine neden olur. 1776'da bağımsızlık bildirisini ilan eden "New England"lılar, İngiltere'ye karşı 13 koloni olarak sürdürdükleri bağımsızlık savaşını kazanarak, 1783'te ABD'nin bağımsızlığını kabul ettirmişlerdir.⁸ "New England"ın ABD'ne dönüşmesinden sonra, Fransa, diğer Avrupa devletlerine karşı ABD'ni yanına çekmeye çalışır. Aynı çabaları İngiltere de göstermiştir. Ancak ABD, Monro Doktrini'yle, 1823'te kendisinin Avrupa'dan uzak durmak istediğini, Avrupa ile hiç bir ilgisinin olmadığını, Avrupalıların da Amerika kıtasından uzak durmalarını ve kıtanın içişlerine karışmamalarını, bunlara ilave olarak, eğer herhangi bir Avrupa ülkesi Amerika kıtasında sömürgeci faaliyetlerine devam edecek olursa, karşılığında kendilerini bulacaklarını bildirmiş ve bu politikasını genel hatları ile 1941'e kadar sürdürmüştür.⁹ "Monroe Doktrin denem, Avrupa işlerine karışmama, Avrupa'dan uzak kalma ve buna karşılık da Avrupa devletlerini Amerika kıtasının işlerine karıştırmama politikası... 1941 yılına kadar devam etmekle" birlikte ABD, I. ve II. Dünya Savaşlarına katılır.¹⁰

Günümüz "Yeni Dünya Düzeni"nin kurucusu olarak selamlanan ABD'nin liderlik duyguları ilk defa Avrupa'yı Latin Amerika ülkelerinden uzak tutmaya ve bu ülkelere ağabeylik yapmaya başladığı dönemde ortaya çıkmıştır. ABD, 1880'lerde, İç Savaş'tan hemen sonra, Latin Amerika devletleri üzerindeki nüfus ve kontrolünü belirginleştirmek üzere, Amerikalılar Birliği fikrini işlemeye başlamıştır. 19. yüzyılın sonlarında ise Uzak Doğu'da İspanya'nın sömürgeci olan Filipinleri, Pasifikteki Guam adasını ve Karayipler denizindeki Puerto Rico adasını ele geçirmiştir. 20. yüzyılın başlarında yeni bir sömürgeci güç olarak ortaya çıkan ABD, Uzak Doğu'dan Anadolu'ya pek çok bölgede sömürgeci faaliyetlerinin alt yapısını hazırlamaya başlamış; örneğin Türkiye'nin doğal kaynaklarını ipotek altına almak ve Doğu Anadolu'dan zengin petrol bölgelerine inmek için Chester İmtiyazı'nı elde etmeye çalışmıştır.¹¹

1945 yılına gelindiğinde sömürgecilikte uygulanan kaba yöntemler yerini daha gelişmiş yöntemlere bırakmaya başlamıştır.¹² Batı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra sömürü düzenini daha da planlı şekilde yürütmek için iki blok halinde örgütlenmiştir. Bu süreçte, Batı, sömürdüğü ülkelerin aydınları

ve bu ülkelerin bazı sınıflarıyla yoğun bir işbirliğine girişmiş; sömürü düzeninde yeni yöntemler geliştirerek; pek çok ülkeye bağımsızlığını vermiştir. Örneğin, 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletlere katılabilen bağımsız ülke sayısı 53-54 iken, bu sayı ellili ve altmışlı yıllarda hızla artmış ve dünyada neredeyse sömürge devlet kalmamıştır. Böylece yeni bir dünya düzeni oluşturulmuş ve bu düzende ülkeler, gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler olarak başlıca iki gruba ayrılmışlardır. Batı'lı gelişmiş ülkeler, Batı dışı - azgelişmiş ülkelere demokrasi, insan hakları, yatırımların planlanması ve ekonominin yönetimi gibi konularda mutlaka kendilerine danışılması gerektiğini, aksi halde hiç bir şeye izin verilmeyeceği fikrini empoze etmişlerdir. Bu yeni sömürge politikasında artık işgalciliğe gerek duymayan ABD ve Avrupa ülkeleri, dünyanın tüm ideolojik aygıtlarını ele geçirmiş olmanın verdiği rahatlık ve üstünlükle, "barbar" dedikleri Batı dışı tüm toplumlara uygarlık öğretmeyi ödev edinmişlerdir. Bu bağlamda, azgelişmiş ülkelerin nasıl bir yönetim biçimine sahip olunması gerektiği, mevcut rejim tehlikeye düştüğünde bu tehlikenin nasıl giderileceği konusundaki yöntemler gösterilir.

Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu bir dünya oluşmuş ve bu kutupların lider ülkeleri, kendi dışlarında yer alan ülkelere sızmaya, yardım adıyla onları silahlandırmaya, karşılığında ellerinde bulunan ham madde ve değerli ürünlerin tümünü ele geçirmeye, az gelişmiş ülkeleri birbirlerine kırdırmaya ve ekonomilerinin serbestçe gelişmesini önlemeye çalışmışlardır. Emperyalist ülkeler, 1945-1990 döneminde birbirlerinin çıkarlarını gözeterek, "danışıklı işgaller" dönemini başlatmış; dünyanın ham madde ve stratejik bakımdan önemli bölgelerini işgal etmişlerdir. Bu sürece itiraz etmeye kalkışan veya farklı bir yol izlemeye çalışan III. dünya ülkeleri de çeşitli yöntemlerle susturulur.

Yaşlı dünyamızın miladi esaslara göre işleyen takvimi 1990'lı yılların başlarını gösterirken, Sovyetlerin siyasi ve ekonomik bakımdan ABD'nin karşısında güç ve denge unsuru olmaktan çıkması,¹³ ardından ABD'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararlarına dayanarak, Batılı ülkelere işbirliği yapıp Körfez'deki çıkarları adına Irak'a asker çıkarması sonucu, dünyanın egemen siyasal çevreleri yeni dünya düzeni'nden söz etmeye başlarlar. Oysa Yeni Dünya Düzeni, 1945'ten sonra Batı'da geliştirilen yeni sömürgeci düzenin bir devamıdır. Ancak, Yeni Dünya Düzeni kavramının içeriği tam olarak belli değildir.

1990'larda ortaya çıkan konjunktörün önceki dönemle benzerliklerinin yanı sıra bazı farklılıkları da bulunmaktadır. Bu farklılıkları şu şekilde belirlemek mümkündür:

1. ABD askeri açıdan ortaklarını geride bırakarak dünya egemenliğini ele geçirmiş ve buna bağlı olarak dünyanın her yerinde kendi çıkarlarına zarar veren hareketleri, bazı ideolojik kılıflar ve BM aracılığı ile saf dışı etmiştir.
2. ABD ve ortakları bazı yerel milliyetçilik hareketlerini körüklemeye, bazı ülkeleri çıkarları lehine bölmeye çalışmıştır.
3. Bir önceki dönemde dünya düzeninin şekillenmesinde önemli bir yere sahip İngiltere, Fransa, Çin ve SSCB'nin etkinliği azalırken, bu dönemde, başta ABD olmak üzere Japonya ve Almanya'nın etkinliği artmıştır.¹⁴
4. BM açık bir şekilde ABD'nin etkisi altına girmiş ve ABD'nin tüm eylemleri BM aracılığı ile meşrulaştırmıştır.¹⁵
5. Askeri açıdan tek, ekonomik açıdan üç kutuplu bir dünya ortaya çıkmıştır.¹⁶

Yeni dünya düzeni'nin bir önceki dönemle benzerlikleri de şöyle sıralanabilir:

1. Sömüren-sömürülen ilişkileri tüm hızıyla sürmektedir.
2. Toplumların arasındaki ayrımlar devam etmektedir.
3. Gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelere her konuda akıl hocalığı yapmaya devam etmektedir.
4. Batılı ülkeler gelişmekte olan ülkelerin sömürsünde bu ülkelerin yerli kadrolarından yararlanmaya devam etmektedirler.

Gerçekte, yeni dünya düzeni diye bir şey kurulmuyor; Batı ideolojisinin emperyalist politikası, SSCB'nin sahnedan çekilmesiyle yeniden şekilleniyor. 19. yüzyıldan beri belli aşamalar geçiren sömürgeci politikalar, bugün ABD'nin önderliğinde Kuzeylilerin Güneydeki çıkarlarını denetim altında tutmak için Amerikan militarizmini ön plana çıkartıyor. Bugünün Yeni Düzeni geçmişteki bazı denge unsurlarını tasfiye ettiğinden, eskisi kadar ince hesaplara da dayanmıyor. İsteklerini doğrudan ortaya koyuyor ve yumruğunu masaya vurarak amacına ulaşıyor. Bazı bölgelerde "kurtarıcılık" adına milyonlarca insanın üzerine tonlarca bomba yağdırırken, bazı ülkeler BM ambargosu ile hizaya getiriliyor; bazı bölgelerdeki "etnik arındırma" politikaları teşvik edilerek Ortaçağ'ın ön yargılarından vazgeçilmediği açığa vuruluyor. Yeni dünya düzeni'nin asıl amacı, insanları daha mutlu bir dünyada yaşatmak, savaşızsız-kavgasız bir dünya yaratmak

değil petrolü, doğal gazı ve suyu tamamen denetim altına almaktır. Yeni dünya düzeni'yle Batılı ülkeler ekonomik ve siyasal olarak bütünleşmeye giderken, dünyanın diğer bölgelerindeki insanların etnik farklılıkları körüklenerek, emperyalizmin kutsal kuralı, "böl, parçala, yönet" politikası daha belirgin şekilde uygulamaya konulmaktadır.

Yeniden yapılanma politikaları, Berlin duvarının yıkılması ve Doğu Avrupa ülkelerindeki sosyalist rejimlerin çökmesiyle, dağılma sürecine giren SSCB'nin, II. Dünya Savaşı sonrasında şekillenen uluslararası siyasal düzenden çekilmesiyle, yeni dünya düzeni tartışılmaya başlanmış ve Doğu-Batı ayrımı yerini Güney-Kuzey ayrımına bırakmıştır.¹⁷ Kuzey'in çıkarları adına Güney'in zengin kaynakları Batılı silahlı güçler tarafından doğrudan yönetilmeye başlanırken, Güneydeki devletleri kendi kaynaklarını yönetme fonksiyonlarını da kaybetmişlerdir.

Demek ki, yeni dünya düzeni'nin barışçı savı, ortaya çıkan yeni imajlarla örtüşmemektedir. Yeni dünya düzeni'nde BM'in etkinliğini artıracığı görüşü de, ABD'nin jandarmalığından öteye gitmemektedir. Üstelik ABD bu düzeni, kendi yoksul sınıflarının kanlarıyla kurmakta, gerekli yerlerde, Körfez Savaşı'nda olduğu gibi, zenci ve yoksul vatandaşlarını kullanmaktadır.¹⁸

Yeni dünya düzeni'ni kuranlardan iç ve dış çatışmaları durdurmalarını, insan hakları ve demokrasiye saygı göstermelerini beklemek mümkün değildir. Liberal pazar ekonomisinin genel ilkeleri üzerine inşa edilmeye çalışılan yeni dünya düzeni, Kuzeylilerin geleceğini daha da sağlamlaştırırken, Güneylilerin yoksulluk ve ekonomik çöküntü ile yok olmalarına zemin hazırlamaktadır.¹⁹

Dünyayı basın-yayın araçları, uydu yayınlar ve film endüstrisiyle ideolojik bombardımana tutan Kuzeyliler, "günah keçisi" ülkeler yaratmakta da ustadırlar. Buna İran, Suriye, Panama, Irak ve Libya'ya ve bugün Afganistan'a karşı takınılan tavır örnek gösterebiliriz. Suriye Ortadoğu barış sürecine katılarak, İran Batı karşısında ılımlı bir tavır takınarak olumsuz imajlardan kurtulmaya çalışmaktadırlar.²⁰

Evrensel barış, insan haklarına saygı ve çoğulcu demokrasi anlamında algılanan yeni dünya düzeni, aslında dünyanın zengin ve eğitilmiş beşte biri için yeni bir güvenlik sistemi arayışıdır. Batı'nın çifte standartları, bu sefer Kuzey adına, dünyanın beşte dördünü gözden çıkarmaya ve ekolojik yıkımın faturasını da Güney'e ödetmeye karardır. Yeni dünya düzeni'nin bugünkü görüntüsü haksızlık, eşitsizlik, terör ve acılar sergilemekte; dünya tek pazar halinde sömürülmektedir. İlhan Selçuk'un deyimiyle, yeni dünya düzeni,

"emperyalizmin üzerine geçirilmiş bir kılıf"tır.²¹

Bugünün yeni dünya düzeni, dünyanın tüm halklarına mutluluk ve barış getirecek mi? Geçmişte bazı ülkelerin sınırlarını cetvelle çizen, insanları köle olarak çalıştıran, dünyanın bazı bölgelerini açlığa mahkum edip insanların ölmelerine göz yuman bir düzen değiştirilecek mi? Kendi halkını bile sınıflara ayırıp bir sınıfın refahı adına diğer sınıfları sömürerek bugünlere ulaşan bir siyasal düzen, dünya halklarının ekonomik çıkarları düzeltilecek mi? Bugün "yeni bir düzen" kurma savında olanlar Kuzey kendi refah düzeyini Güney için de gerçekleştirecek mi?

Cevabını merakla beklediğimiz bir konu da, Yeni Dünya Düzeni'nden bahseden Batı'nın gelecekte demokrasi, insan hakları, ulusların bağımsızlığı gibi kavramları nasıl yorumlayacağıdır. Çünkü, yeni dünya düzeni'nde "çok daha güçsüz bir rakip yalnız mağlup edilmeyip, un ufak edilmelidir ki Dünya Düzeni'nin temel dersi öğrenilsin: Efendi biziz, sizin işiniz pabuçlarımızı parlatmak"tır.²²

Sonuç olarak denilebilir ki; yeni dünya düzeni, dünyada barış ve demokrasiyi egemen kılma, ekonomik kaynakları adilce kullanma, sömürü düzenini sona erdirme teşebbüsü değil; Batılı toplumların huzur ve güvenliğini sağlama alma girişimidir.²³ Bu dünya düzeni'nde Türkiye'nin yerini görmesi ve safını daha açık şekilde belirlemesi gerekmektedir. Gelecekte yeni bir dünya düzenine gerçekten ihtiyaç vardır. Ancak Güneylilerin beklediği yeni dünya düzeni'ni Batılı ideolojiler ve Pan Amerikanizm kuramaz. Çünkü, askeri açıdan tek ve ekonomik açıdan üç başlı hale gelen ve bu üç kutubun çıkarlarını birbirlerine dayandıran Kuzeylilerin sömürü düzenlerinden vazgeçmeleri mümkün değildir. Eğer gerçekten yeni dünya düzeni isteniyorsa Güneyde yer alan herkesin emperyalist Batı karşısında yeni bir güç unsuru oluşturmak için ideolojik ve toplumsal açıdan bilinçlenmesi, yabancılaşmaktan kurtulması, kendi çıkarlarını savunmak üzere örgütlenmesi gerekir. İşte o zaman sömürgeci Batı ile mücadeleye girişilebilir ve Güney'in sorunları ve toplumsal çatışmaları önlenebilir. Bunu yaparken, milliyetçiliğin dar sınırlarına, dinsel zihniyetin tutuculuğuna ve çekiciliğine kapılmadan, Batı karşısında ortak çıkarlara dayalı yeni politikalar üretilmesi gerekmektedir. Aksi halde geçmişte ve şimdi olduğu gibi gelecekte de kurt kuzuyu yemek isterken olayı meşrulaştırmanın yollarını arayacak ve kendi koyacağı kurallarla kuzunun suyunu kirlettiğini öne sürüp kuzuyu yemek için yeni bahaneler üretmiş olacaktır.²⁴

Notlar

- ¹ Bu konuda bakınız; Sezgin Kızılcıkelik, **Küreselleşme ve Sosyal Bilimler**, Anı Yayınları, Ankara, 2001.
- ² Bu konuda bakınız; H. Bayram Kaçmazoğlu, "Doğu-Batı Çatışması Açısından Globalleşme", **Eğitim Araştırmaları**, Sayı: 6, Ocak 2002.
- ³ Paul, Harrisan, **Üçüncü Dünyanın Batılılaşması**, 2. Baskı, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991, s. 34-35.
- ⁴ Fahir Armaoğlu, **20 Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Cilt: I, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1984, s. 81.
- ⁵ Uygur Kocabaşoğlu, **Anadolu'daki Amerika**, Arba Yayınları, İstanbul, 1989, s. 10.
- ⁶ Kocabaşoğlu, a.g.e., s. 24 ve yine aynı konuda Tefvik Çavdar'ın **Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu**, Ant Yayınları, İstanbul, 1970'e bakılabilir.
- ⁷ Armaoğlu, a.g.e., s. 89-90.
- ⁸ Bu konuda pek çok kaynağın yanısıra James Truslow Adams'ın **Amerikan Tarihi**, Cilt: I-II, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1943; **Amerikan Tarihinin Ana Hatları**, Amerikan Basın ve Kültür Merkezi, Ankara, Tarihsiz; Richard N. Current ve arkadaşlarının **American History**, New York, 1965'e bakılabilir.
- ⁹ a.g.e., s. 63-71.
- ¹⁰ a.g.e., s. 73.
- ¹¹ Chester imtiyazının serüveni için bakınız; Tefvik Çavdar, a.g.e., s. 147-156.
- ¹² Yeni sömürgecilik konusunda bakınız; Halid Özkul, **Yeni Dünya Düzeni**, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 22-31.
- ¹³ J. K.. Galbraith, "Silahların Çağrısı ve Yoksul Adam", **Birikim**, Sayı: 26, Haziran 1991, s. 47.
- ¹⁴ Yeni Dünya Düzeninde ABD-Japonya ilişkileri için bakınız; Zbigniew Brzezinski, "Yeni Düzenin Temel Direkleri: Avrupa ve Ameriponya", **New Perspectives Quarterly Türkiye**, Sayı: 2, Güz 1991.
- ¹⁵ Denis Healey ve diğerleri, **Yeni Dünya Düzeni**, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1992, s. 18.
- ¹⁶ Noam Chomsky, "Güçsüzlere Hiçbir Şey Kalmayacak", **Birikim**, Sayı:26, Haziran 1991, s. 29.
- ¹⁷ Bu konuda bakınız; İlhan Tekeli, "Dünyanın Yeniden Yapılanmasında Üçüncü Dünya Güney Olurken", **Marksizm ve Gelecek**, Sayı: 5, Mayıs 1992.
- ¹⁸ J. K.. Galbraith, "Silahların Çağrısı ve Yoksul Adam", **Birikim**, Sayı: 26, Haziran 1991, s. 48.
- ¹⁹ Jacques Attali, "Ufuktaki Çizgiler: Yeni Bir Düzenin Oluşumu", **New Perspectives Quarterly Türkiye**, Sayı: 2, Güz 1991; 1990'lardan itibaren Doğu-Batı yerine Kuzey-Güney ayrımının oluşması için bakınız; Ahmet İnel, "Dünyanın Yeni Hiyerarşik Düzeni", **Birikim**, Sayı: 26, Haziran 1991.
- ²⁰ Ahmet İnel, "Libya'ya Ambargo ve 'Yeni Dünya Düzeni'", **Birikim**, Sayı: 36,

Nisan 1992, s. 8-9.

- ²¹ İlhan Selçuk, "Yeni Dünya Üzerinde Sorular ve Yanıtlar", **Cumhuriyet Gazetesi**, 10 Eylül 1992, s. 2.
- ²² Chomsky, a.g.m., s. 29.
- ²³ İnel, a.g.m., s. 8.
- ²⁴ Abdülrahman Münif, "Bir Uygarlığa Karşı Savaş", **Birikim**, Sayı: 26, Haziran 1991, s. 34-35.